

С.О. Борисюк,
кандидат педагогічних наук, доцент;
А.І. Конончук,
кандидат педагогічних наук, доцент
(Ніжинський педуніверситет)

ДЕЯКІ АСПЕКТИ МЕТОДОЛОГІЧНОЇ ПІДГОТОВКИ СОЦІАЛЬНИХ ПЕДАГОГІВ В СИСТЕМІ ВИЩОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ

Розглядаються науково-теоретичні основи підготовки соціальних педагогів в Україні на прикладі викладання курсу "Методологія і методи соціально-педагогічних досліджень".

Однією з важливих проблем підготовки соціального педагога у вищому педагогічному закладі є ефективне співвідношення у вивченні студентами дисциплін інтегруючого характеру та вузькопрофільних предметів.

У структурі професійної діяльності соціального педагога важливе місце належить як діагностичним, так і прогностичним функціям, умінню реалізації особистісного та індивідуального підходу, що є пріоритетним у системі соціально-педагогічної роботи. Все це стає можливим лише за умови всебічного вивчення та аналізу педагогічних явищ, інноваційного розв'язання неординарних соціально-педагогічних завдань, що вимагає досконалого оволодіння методами наукового пізнання, вміннями знаходити причиново-наслідкові зв'язки, встановлювати закономірності і взаємозалежності. Таким чином, необхідною і характерною ознакою сьогодення є підвищення рівня наукової компетентності соціально-педагогічних працівників. Тому поряд з дисциплінами, які допомагають майбутньому професіоналові озброїтись конкретним інструментарієм вивчення та вирішення соціально-педагогічної проблеми, значне місце в підготовці соціально-педагогічних кадрів має займати виховання теоретичного мислення студентів, що забезпечує системність і всебічність "бачення" ситуації та ефективного прогнозування її розвитку.

"Методологія і методи соціально-педагогічних досліджень" є саме тим інтегративним курсом, що дозволяє сформулювати у студентів, з одного боку, цілісне бачення проблематики соціально-педагогічних досліджень, а з іншого – вміння та навички визначення предмета, мети, завдань та вибору адекватних методів і методик дослідження соціальних процесів та явищ.

Методологічну основу даного курсу складають знання про процес пізнання об'єктивної реальності, комплексний підхід до дослідження складних динамічних систем, природу і механізм розумової діяльності людини, системність і послідовність діагностичної діяльності, єдність теорії і практики у пізнанні інтелектуального і практичного процесів, роль практики як основи пізнання та критерію істинності при оцінці наслідків і якості діяльності тощо.

В цілому робота викладача з майбутніми соціально-педагогічними працівниками спрямовується на виховання їх мислення, зокрема конкретного і абстрактного, емпіричного і наукового. Реалізації даної мети в процесі вивчення методології і методів соціально-педагогічного дослідження сприяє побудова лекційної частини курсу за принципом "від загального до конкретного". Таким чином, студенти знайомляться спочатку з теорією та методологією наукового дослідження, засвоюючи суть основних принципів та методів наукового пізнання, теоретичні основи соціально-педагогічного дослідження. Так систематизуються в майбутніх спеціалістів методологічні позиції щодо аналізу і професійного вирішення на практиці соціально-педагогічних ситуацій. Наступним завданням є розкриття емпіричних методів збору, обробки інформації та формулювання висновків дослідження. Робота з майбутніми соціальними працівниками і практичними психологами на теоретичних заняттях спрямовується не стільки на засвоєння понятійно-термінологічного апарату, як значна увага надається організації, осмисленню і формуванню власної позиції щодо розуміння теоретичних положень. Саме це допомагає "перекинути місток" між набутими знаннями і практичними діями. Для цього, відповідно, формулюються питання та завдання до семінарсько-практичних занять. Наприклад:

- доведіть необхідність методологічного підходу щодо планування організації та проведення наукового дослідження;
- доведіть, що мова є засобом вираження наукових знань;
- охарактеризуйте поняття соціального, соціальної реальності, функціональної залежності, їх складових як основи для професійної дослідної діяльності соціального педагога;
- проаналізувавши програму-мінімум соціально-педагогічного дослідження, наведіть конкретні приклади окремих її елементів (мета дослідження, об'єкт, предмет, показники, гіпотеза та інші);
- зафіксуйте у вигляді опорних схем організаційно-методичний план дослідження (стратегічний, методичний, робочий);
- доведіть, що соціально-педагогічне дослідження є основою реалізації особистісного та індивідуального підходів у системі соціальної роботи з населенням;
- якщо експеримент є методом соціально-педагогічних явищ, то обґрунтуйте необхідність застосування пошукового способу для визначення його складових;
- дайте характеристику теоретичних методів дослідження;
- поміркуйте, які зміни (в науці, соціальному середовищі) можуть спричинити виникнення інших методів?

- спробуйте їх сформулювати; назвіть можливу тему, проблему, гіпотезу, об'єкт і суб'єкт конкретного соціально-педагогічного дослідження та відповідні групи емпіричних методів для збору і обробки інформації;
- простежте використання теоретичних методів наукового пізнання в процесі організації і проведення конкретного педагогічного дослідження (аналіз авторефератів).

Особливо важливою умовою для ефективної підготовки спеціалістів у процесі вивчення методології та методів соціально-педагогічних досліджень є залучення студентів до проведення під керівництвом викладача дослідження, що характеризується актуальною проблематикою, ґрунтовною методологічною основою, різноманітною вибіркою та багатством застосування методів збору та обробки інформації. З іншого боку, необхідним є включення студентів-дослідників у проведення експериментальної роботи безпосередньо з ними на подібну тематику. Наприклад, такою загальною для ролі дослідника і спостережуваного може бути тема соціально-педагогічного дослідження "Психолого-педагогічні основи формування ціннісно-сислового ставлення до дійсності у підлітковому та юнацькому віці". Таке подвійне включення в експериментальну роботу сприяє вправлянню студентів у організації та проведенні наукового дослідження, а також в спостереженні з позицій суб'єкта за дією інструментарію методів.

У результаті такої роботи студенти оволодівають вправними вміннями розробляти програму дослідження згідно з методологічними і методичними підходами, визначати гіпотезу, мету і завдання дослідження, вибирати адекватні методи і застосовувати їх для вивчення соціальних явищ; здійснювати якісну та кількісну обробку результатів, а також їх аналіз, систематизацію та узагальнення; формувати висновки та використовувати дані досліджень у практичній діяльності.

Таким чином, організація роботи з майбутніми соціально-педагогічними працівниками над вивченням курсу "Методологія і методи соціально-педагогічних досліджень" підтверджує можливість використання його програми інтерактивного характеру для успішної підготовки теоретиків і практиків соціально-педагогічних професій.

*****

1. Максименко С.Д. Психологія в соціальній та педагогічній практиці: методологія, методи, програми, процедури. – К.: Наукова думка. – 1998. – 226 с.
2. Маслоу А. Новые рубежи человеческой природы / Пер. с англ. – М.: Смысл, 1999. – 425.
3. Чуприкова Н.И. Умственное развитие и обучение: Психологические основы развивающего обучения. – М.: АО «Столетие», 1994. – 192 с.
4. Підласий І.П. Діагностика та експертиза педагогічних проєктів: Навчальний посібник. – К.: Україна, 1998. – 343 с.

Матеріал надійшов до редакції 8.09.2000 р.

Борисюк С.О., Конончук А.И. Некоторые аспекты методологической подготовки социальных педагогов в системе высшего педагогического образования.

Рассматриваются научно-теоретические основы подготовки социальных педагогов в Украине на примере преподавания курса "Методология и методы социально-педагогических исследований".

Borysyuk S.O., Kononchuk A.I. Some Aspects of Social Teachers' Metodological Training in the System of a Higher Pedagogical Education.

The article considers scientific and theoretical grounds of social teachers' training in Ukraine on the example of the course "Methodology and methods of social and pedagogical investigations".